

CAMİLER

İMAR AÇISINDAN CAMİ VE ÇEVRESİNE İLİŞKİN DÜŞÜNCE VE ÖNERİLER

MİMAR MEHMET OSMANLIOĞLU
MİLA MİMARLIK

CAMİ VE ÇEVRESİNE DAİR İMAR SORUNU ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Camiler islâm mimarisinin temsil gücü en yüksek, estetik ve mimari plastik değer açısından en mühim eserleridir. Mimarlık mirası açısından geçmişe dair önemli yeri olan Selçuklu ve Osmanlı Camilerinin ekseriyeti zamanın getirdiği eskime ve yıpranmalar ve fiziki tahribatlara rağmen halen birer şaheser olarak ayakta durmakta, müminlere hizmetine devam etmektedir.

Büyük usta Mimar Sinan eserlerinde sanat ve mimariye dair en mümtaz misalleri, şaheserleri ortaya koyarken, aynı zamanda bize mevcut mimari dokuya, hakim mimari üsluba karşı takınacağımız tavırlara dair ipuçları vermiştir. Bursa Osmanlının ilk payitahtı olması hasebiye erken dönem Osmanlı mimarisine dair eserlerin hakim olduğu bir şehirdi. Sinan şehrin bu hususiyetine istinaden mevcut hakim mimari dokuya onlardan daha müessir, estetik, mükemmel eserler vücuda getirerek hürmetsizlik yapmamak için Bursa'da (Osmangazi'deki "Galle Han" haricinde) tek bir eser vermemiştir. Bu onun kendisi gibi mimarları yetiştiren ustalarına olan vefa ve hürmet borcu idi.

Günümüze gelince; tarihi doku ve yapılar zahiren sit alanı koruması altında gibi görünse de, hakikatte bu mimari mirasın erken cumhuriyet döneminden itibaren yeterince muhafaza edilmediği, imha, işgal ve tahriplerle ciddi nispette zarar gördüğü, ardından gelen muhafazakar idareciler zamanında da(vatan-millet caddeleri açılırken yıkılan 495 adet tarihi eser) bu tavrın kısmen devam ettirildiği aşıkardır. Son yıllarda tarihi eserlerimizin aslına uygun restitüsyon, restorasyon ve ihya faaliyetleri, eldeki stoğu muhafaza açısından çok mühim bir adım olduğu otoriterce zikredilmekte, mimarlık tarihi tecrübemizin yeniden ayağa kaldırılmakta olduğu hususu büyük bir memnuniyetle karşılanmaktadır.

BUGÜN İNŞAA EDİLECEK CAMİ VE ÇEVRESİ NASIL DÜZENLENMELİ

Son yıllarda projesiz veya niteliksiz kopya cami projelerini terkederek, özgün eserler inşaa edilmesi müspet bir gelişme olmakla birlikte, eserler çevresiyle birlikte tasarlanamadığından karmaşık şehir dokusu içinde kaybolmaktadır. Bu camilerin tasarım biçimine uygun malzeme ve yapım teknolojisi seçiminde bazı hususlara riayet edilmesi mimari başarıyı daha da pekiştirecektir.

Kanaatimizce camilerin imar ve inşasına ilişkin bazı hususi kaideler va'z etmek zarureti ortadadır.

Bunları sıralarsak;

- Camii mimarisi/mimari tarzı mahalli mimari hafızayı referans alarak, çağın yapım teknolojisi ve yapı malzemeleri göz önüne alınarak tespit edilmeli,
- Camiler sadelik, uzun ömürlülük, iç ve dış ortam tesirlerine mukavemetinin olabilmesi için- statik hesaplar yapılmak kaydıyla- imkânlar dahilinde kagir(tabii malzeme-mahalli taş) olarak inşaa edilmeli,
- Camiler, işletme maliyetleri(temizlik, bakım-onarım, ısıtma-soğutma-havalandırma) makul seviyede tutabilmesi için istisnai durumlar haricinde kapalı alanlar(harim) daha küçük, yarı açık ibadet mahalleri daha büyük tutulmalı
- Camiler enerji bağımlılığını(ısıtma-soğutma-havalandırma-aydınlatma) asgari düzeyde tutabilmek, açılan pencerelerin ibadet mahallini daraltmaması için dış duvarlar (asgari 50cm) kalın, pencereler duvar alanının 1/3'ünü aşmayacak şekilde tasarlanmalı,
- Ayakkabılıklar temizliğin sağlanması ve nahoş-koku oluşturulmaması önceliklerine uygun şekil ve konumda tasarlanmalı,
- Camii inşasında ekolojik, uzun ömürlü ve az bakım gerektiren malzemeler tercih edilmeli,
- Camii bahçesi ve hariminde İslam mimarisinin mühim unsurlarından olan su objesinin yer aldığı şadırvan, çeşme, fiskiye tasarlanmalı,
- İki camii arasında en fazla 500 m, iki mescit arasında ise 250 m mesafe olmalı,

- i) Camiler ulaşılabilir çevrenin ihtiyacını karşılayacak büyüklükte tasarlanmalı,
- j) Cami kapasitesi tayin edilirken Cuma cemaati esas alınmalı,
- k) Caminin çevreden farkedilir olması, mimari estetik unsurların kendini ifade edebilmesi ve bir meydan teşekkül ettirilebilmesi için cami çevresi özel bir düzenlemeye tabi tutulmalı,
- l) Cami çevresindeki 100 m yarıçapındaki komşu parsellerdeki azami bina yüksekliği, cami ana gövde yüksekliğini geçmeyecek şekilde 12.50 m olmalı,
- m) 250 m yarıçap mesafede azami bina yüksekliği –minare yüksekliğini aşmamak kaydıyla- 25.00 m yi geçmemeli,
- n) Yeni teşekkül etmekte olan bölgelerde cami asgari parsel büyüklüğü 5.000 m2 olmalı, selatin camileri için bu büyüklük 15.000 m2 alan ayrılmalı,
- o) Cami çevresindeki parsellere, eğitim, ticari ve sosyo-kültürel tesis imarı verilerek cami merkezli bir meydan tasavvuru ve çekim merkezi teşekkül ettirilmeli,
- p) Camiler silueti oluşturacak şekilde çevreye hakim yerlerde ve merkezi alanlara yakın konumlarda yer almalı, kolay ulaşılabilir olmalı,
- q) Mimari tarzı(neo-klasik, modern, post-modern) ne olursa olsun, görüldüğünde cami algısının net olarak algılanabilir biçimde tasarlanmalı,
- r) Projeler, müsait alanlarda külliye ölçeğinde (cami, revaklı avlu, kuran kursu, lojman, aşevi, kiraathane, kütüphane, taziye evi, yemek ve konferans salonu, kitap satış ünitesi, islâm ve Türk sanatları atölyeleri, çocuk oyun mekânları, abdesthane, şadırvan ve sebil mekânlarını içerecek şekilde) her türlü ihtiyacı karşılayacak seviyede tasarlanmalıdır.